

ỨNG DỤNG CÁC HOA VĂN, HOA TIẾT TRUYỀN THỐNG DÂN
TỘC VÀO CÁC SẢN PHẨM MỸ THUẬT ỨNG DỤNG TRONG
NGÀNH THIẾT KẾ ĐỒ HỌA
APPLICATION OF TRADITIONAL MOTIFS AND PATTERNS TO
APPLIED ART PRODUCTS IN THE GRAPHIC DESIGN

Nguyễn Thị Ngọc Châu

Khoa Công nghệ thông tin Trường đại học Kinh tế Tài chính Thành phố Hồ Chí Minh

Tóm tắt: Bài viết nói về việc ứng dụng các họa tiết, hoa văn dân tộc vào các sản phẩm mỹ thuật ứng dụng trong ngành thiết kế đồ họa; nhằm đề cao nét độc đáo phong phú của các họa tiết, hoa văn dân tộc, các yếu tố văn hóa truyền thống đang dần bị mai một thay vào đó là các yếu tố thương mại trong bối cảnh đất nước ta đang bước vào thời kỳ đổi mới, hội nhập với thế giới.

Từ khóa: Họa tiết trong thiết kế, Hoa văn trong thiết kế, Hoa văn họa tiết ứng dụng

Abstract: The article document mentions about the application of traditional motifs and patterns to applied art products in the graphic design industry; in order to highlight the rich and unique features of traditional motifs and patterns, traditional cultural elements which are gradually becoming lost and replaced by commercial elements, in the circumstances that our country is entering a new era of renovation and global integration.

Keywords: Application of traditional motifs, Application of traditional patterns, Patterns to applied art products

1. Đặt vấn đề

Đất nước đang trong thời kỳ đổi mới, hội nhập với thế giới, nền mỹ thuật cũng theo đó mà có nhiều bước tiến mới. Các sản phẩm của Mỹ thuật ứng dụng ngày nay không chỉ tăng nhanh về số lượng, đa dạng về chủng loại mà còn có nhiều ý tưởng mới lạ, độc đáo.

Tuy nhiên, bên cạnh những điểm mạnh các sản phẩm Mỹ thuật ứng dụng gặp phải vấn đề về sự mất dần bản sắc dân tộc, bởi những yếu tố thương mại. Thúc đẩy và kế thừa tính dân tộc vào sản phẩm thiết kế Mỹ thuật ứng dụng nói chung và ngành Thiết kế đồ họa nói riêng trong bối cảnh toàn cầu hóa là một yêu cầu cấp thiết hiện nay.

Sản phẩm Thiết kế đồ họa không chỉ dừng lại ở sự sáng tạo và thực tiễn, giá trị thẩm mỹ còn nằm ở cái riêng, cái độc đáo của mỗi nhà thiết kế. Bên cạnh đó, giá trị văn hóa, tinh

thần dân tộc trong mỗi sản phẩm luôn phải được những nhà thiết kế coi trọng trong quá trình sáng tạo. Tìm ra những sắc màu mới trong thiết kế sản phẩm luôn là mong muốn của mỗi nhà thiết kế nhằm đáp ứng nhu cầu thực tiễn của người tiêu dùng và xã hội. Cái độc đáo và sáng tạo trong thiết kế được gắn liền cùng với giá trị truyền thống, với bản sắc văn hóa dân tộc, thì sản phẩm thiết kế sẽ càng được nâng tầm giá trị. Trong thời kỳ hội nhập quốc tế và toàn cầu hóa phải đối đầu với sự cạnh tranh gay gắt của các sản phẩm thiết kế đến từ các nước, vốn có những ngành mỹ thuật ứng dụng ra đời và phát triển sớm hơn, đang ngày một xâm nhập mạnh mẽ vào thị trường trong nước, việc gắn kết với tính truyền thống dân tộc lại càng được đẩy mạnh và chú trọng hơn trong Thiết kế đồ họa nước ta.

2. Ứng dụng các hoa văn, họa tiết truyền thống dân tộc trong các sản phẩm Thiết kế đồ họa.

2.1. Vấn đề bảo tồn các giá trị văn hóa dân tộc trong bối cảnh hiện đại.

Đất nước ngày càng phát triển, giữa những mặt đổi thay tích cực thì còn tiềm ẩn những mối lo lắng về hiểm họa bị mất gốc, lai căng trong nhiều lĩnh vực, đặc biệt là trong lĩnh vực văn hóa và nghệ thuật. Chính điều đó mà vấn đề bảo vệ, giữ gìn bản sắc dân tộc trong thiết kế các sản phẩm mỹ thuật ứng dụng là một vấn đề bức thiết cần được quan tâm chú ý hơn trong giai đoạn hiện nay.

Bản sắc dân tộc trong mỗi sản phẩm mỹ thuật ứng dụng trong ngành Thiết kế đồ họa cần được chú trọng, nhất là những sản phẩm xuất khẩu bởi nó sẽ là những nét đặc sắc lôi cuốn và là điểm nhấn mang tên dân tộc với các thị trường khác trên thế giới. Bản sắc dân tộc cần được thể hiện thông qua mỗi sản phẩm được bày bán trên thị trường không chỉ dừng lại ở chất lượng sản phẩm mà còn ở mẫu mã bao bì, màu sắc, họa tiết, hoa văn, phong chữ ... Tính dân tộc không phải nằm trong sự sao chép rập khuôn máy móc mà luôn mang tính kế thừa theo thời gian. Các yếu tố màu sắc, hoa văn và các họa tiết trang trí truyền thống dân tộc là những công cụ tạo hình tuyệt vời chứa đựng và truyền tải thông tin, thông điệp của nền văn hóa dân tộc cho các sản phẩm thiết kế mỹ thuật ứng dụng.

2.2. Ứng dụng các hoa văn, họa tiết truyền thống dân tộc vào các sản phẩm ngành Thiết kế đồ họa.

2.2.1. Tính nghệ thuật của hoa văn, họa tiết truyền thống dân tộc Việt.

Hoa văn và các họa tiết trang trí truyền thống dân tộc là kho tư liệu tạo hình cho các nhà thiết kế mỹ thuật ứng dụng sáng tạo ra những sản phẩm vừa có giá trị về thẩm mỹ, vừa hữu dụng và mang đậm giá trị văn hóa. Bởi nó không chỉ chứa đựng các giá trị thẩm

mỹ của bao thế hệ được lưu truyền, kế thừa mà còn mang đậm giá trị bản sắc rất riêng của mỗi dân tộc.

Được hình thành từ nhu cầu trang trí hoa văn trang trí và chiếm một vị trí quan trọng trong đời sống xã hội, hoa văn họa tiết được sinh ra và gắn bó mật thiết với cuộc sống con người, cũng chính điều đó nên theo thời gian họa tiết trang trí cũng có những đặc điểm khác nhau qua từng thời kỳ xã hội. Các họa tiết hoa văn còn gắn liền mật thiết với môi trường sinh ra nó là thiên nhiên cỏ cây, hoa lá, động vật, ..., tùy thuộc vào đặc điểm địa lý, khí hậu, xã hội, tôn giáo, tín ngưỡng, ... mà mỗi dân tộc có sự yêu thích khác nhau về các hình tượng khác nhau. Người phương tây thường thích sử dụng hoa huệ, dây nho, lá thông, lá nguyệt quế, con cừu, con bò, ... làm vật trang trí còn người phương đông cụ thể là Trung Quốc và Việt Nam ta lại thường dùng tùng, cúc, trúc, mai, hoa sen, con dơi, con cóc, rùa, ... để làm họa tiết, hoa văn trang trí một cách khéo léo và tài tình. Mỗi quốc gia có những nét đặc trưng riêng chính vì vậy mà hoa văn, họa tiết còn thể hiện chiều sâu văn hóa của mỗi quốc gia, mang trong mình tính biểu tượng văn hóa dân tộc cao rõ nét.

Nước ta với một nền văn hóa lâu đời chứa đựng một kho tàng vô vàn quý giá đó là những nền mỹ thuật dân gian và hoa văn họa tiết chính là tinh hoa hội tụ của nền văn hóa ấy. Từ thời kỳ tiền sử tới nay đất nước đã trải qua nhiều nền văn hóa khác nhau, mỗi nền văn hóa lại ẩn chứa một sắc thái, màu sắc riêng biệt của từng thời kỳ. Ở thời kỳ sơ khai con người nhờ quá trình lao động mà tư duy thẩm mỹ dần dần được hình thành, hoa văn trang trí ra đời. Tuy các nét chạm khắc còn sơ khai, vụng về, với những đường nét cơ bản, thô sơ nhưng qua đó giúp ta hiểu được đời sống tinh thần và sự sáng tạo của người Việt Nam thời tiền sử. Tiếp đến là hoa văn họa tiết thời đại đồng thau đến sơ kỳ đồ sắt

KỶ YẾU HỘI THẢO KHOA HỌC CÔNG NGHỆ LẦN THỨ 5

CHỦ ĐỀ: ĐỔI MỚI SÁNG TẠO TRONG THỜI ĐẠI GIÁO DỤC 4.0

---

với sự hình thành nhà nước Văn Lang và nhà nước Âu Lạc với bốn nền văn hóa: Phùng Nguyên - Đông Đậu - Gò Mun và Đông Sơn. Con người đã dần dần coi trọng và biết làm đẹp bằng cách sử dụng các họa tiết để trang trí các đồ vật trong cuộc sống. Với nhiều hoa văn đơn giản từ những đường vạch thẳng hay các nét chấm gạch xen kẽ, đến những đường cong uốn lượn, các hình hoa lá cách điệu, chim muông, ... “Đường nét của những tác phẩm nghệ thuật Đông sơn Trong thời kỳ văn hóa Đông Sơn gần gũi với thiên nhiên, hình học hóa tự nhiên một cách chính xác và cô đúc”[1], nổi trội lên là những hình sinh hoạt của con người như những họa tiết hình người nhảy múa, thổi kèn, những chiến binh cầm mộc, cầm rìu hay đang chèo thuyền trong lễ hội, con người hòa với thiên nhiên lao động sản xuất. “Hoa văn họa tiết trên trống đồng là các hoa văn hình học được tổ hợp ở mức hài hòa “cổ điển” và một đặc điểm lớn đáng chú ý là các hoa văn trừu tượng được sử dụng để mô tả người, vật, nhà, đồ dùng. Khuynh hướng hình học – tả thực là một khuynh hướng thực sự độc đáo so với các nền mỹ thuật khác”. Thời kỳ này Trống đồng được xem là một di vật tượng trưng của nền văn minh lúa nước, đỉnh cao về kỹ thuật cũng như nghệ thuật của nền văn minh Văn Lang nói riêng và nước Việt Nam nói chung “mang đặc trưng phong cách của nghệ thuật Đông sơn ổn định và phát triển trong suốt nhiều thế kỷ, và cho đến nay vẫn còn để lại nhiều dấu ấn trong nghệ thuật” [1].

Trải qua nhiều triều đại cai trị qua các thời kỳ dài của đất nước đã có rất nhiều thay đổi về văn hóa tín ngưỡng và điều đó đã ảnh hưởng rất nhiều tới văn hóa nghệ thuật cũng như các hoa văn, họa tiết qua từng giai đoạn. Như sự thay đổi của hình ảnh hoa văn họa tiết Rồng biểu tượng của vương quyền và tôn giáo qua các thời kỳ từ thời Lý đến thời Nguyễn ta thấy có những khác biệt rất lớn. “Con rồng thời Trần thường mập khỏe ít uốn khúc mạnh với nhiều lần đổi hướng và nhịp, chiếm lĩnh không gian xung quanh chứ không đều đặn, hòa vào trang trí như rồng thời Lý. Đôi rồng ở thành nhà Hồ lại vừa đồ sộ vừa giản dị, vừa mạnh mẽ gần thực vừa uy nghi kỳ bí”[2]. Với hoa văn họa tiết hình hoa sen, một trong những hình ảnh xuất hiện khá nhiều trên các lăng tẩm, chùa, ... Đó là biểu tượng của sự giản dị mà thanh cao, nhẹ nhàng mà sâu lắng, họa tiết mang đậm tính nhân văn, thanh khiết, thường được sử dụng làm hoa văn nền, các đường viền trang trí trên các bệ đá, các đồ gốm, ... Những họa tiết hoa văn hình sóng nước, đám mây hay ngọn lửa cũng là một mô típ quen thuộc và đặc trưng cho văn hóa nước ta, biểu tượng của sự chuyển hóa, sự tái sinh đó là hình ngọn lửa. Hay mô típ hình lá, hình xoắn ốc, mặt trời... chúng ta có thể bắt gặp các họa tiết này ở nhiều các sản phẩm gia dụng hay các tác phẩm điêu khắc và các kiến trúc đình làng.

Nghệ thuật trang trí Việt Nam đã có từ lâu đời với một kho tàng văn hóa, nghệ thuật, với khối lượng đồ sộ các mảng hoa văn họa tiết dân tộc, với những hình dạng trang trí cách điệu khác nhau, phong phú cả về nội dung lẫn hình thức. Hình ảnh thiên nhiên, hình ảnh cuộc sống, con người được biến tấu kết hợp hài hòa tạo nên những hình tượng đa dạng. Cái đẹp của họa tiết dân tộc rất đa dạng và độc đáo có khi đường nét dứt khoát, khỏe khoắn có khi lại mềm mại, trau chuốt, uyển chuyển, sống động. Nét cách điệu cao, biểu hiện đặc trưng của từng loại họa tiết thiên nhiên nhưng không quá cường điệu, bóp méo, xa rời thiên nhiên. Ngày nay họa tiết, hoa văn dân tộc luôn luôn giữ một vai trò quan trọng trong nghệ thuật trang trí, việc thúc đẩy học tập những nét tinh hoa, tính sáng tạo của các họa văn họa tiết dân tộc và từ đó khai thác và ứng dụng được các họa văn họa tiết dân tộc vào các sản phẩm thiết kế sẽ làm tăng thêm giá trị và tính độc đáo của sản phẩm thiết kế.

2.2.2 Một số ứng dụng hoa văn, họa tiết truyền thống dân tộc vào trong thiết kế các sản phẩm mỹ thuật ứng dụng chuyên ngành Thiết kế đồ họa.

Họa văn họa tiết là một trong những chất liệu độc đáo để đưa vào làm mô típ trang trí cho các sản phẩm mỹ thuật chuyên ngành Thiết kế đồ họa, các yếu tố về văn hóa dân tộc sẽ trở thành một giá trị tuyệt vời để kết nối các sản phẩm với công chúng trong nước cũng như làm yếu tố nổi bật và ấn tượng cho các bạn bè thế giới. Không chỉ vậy các sản phẩm được tạo ra lại góp phần làm tỏa văn hóa nước ta tới công chúng góp phần bảo tồn các di sản văn hóa nước nhà, yêu mến và trân trọng nguồn cội dân tộc, thúc đẩy truyền thống yêu quê hương đất nước.

Sau đây là một số các sản phẩm mỹ thuật ứng dụng có sử dụng các yếu tố họa văn họa tiết văn hóa dân tộc.

Poster lễ công bố dự án phim Phượng Khẩu được sản xuất năm 2019 với hình ảnh người phụ nữ mặc áo cung đình, màu sắc họa văn và họa tiết chính của poster được lấy từ trang phục Nhật bình thời Nguyễn.

Một Poster khác về buổi ra mắt biểu diễn cải lương Hòn nam bộ. Với sự kết hợp của các đường nét họa tiết đám mây, con rồng và sóng một trong những họa tiết đặc trưng của cung đình Việt.

Đồ án tốt nghiệp Minh họa truyện Tấm Cám theo phong cách tranh khắc gỗ và các họa tiết họa văn cổ, minh họa câu chuyện Tấm Cám quen thuộc với hình thức mới, độc đáo và ấn tượng, của nhà thiết kế trẻ Lê Trọng Hoàng.

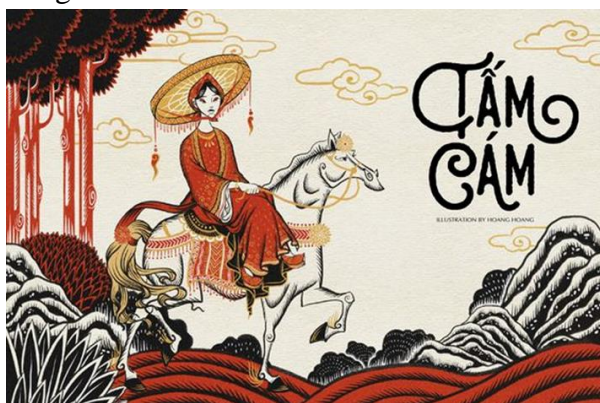

KỸ YẾU HỘI THẢO KHOA HỌC CÔNG NGHỆ LẦN THỨ 5 CHỦ ĐỀ: ĐỔI MỚI SÁNG TẠO TRONG THỜI ĐẠI GIÁO DỤC 4.0

Hình 1. Poster lễ công bố dự án phim Phượng Khấu

Hình 1. Poster buổi ra mắt biểu diễn cải lương Hồn Nam Bộ

Bao bì Phần nộ hoàng cung lấy cảm hứng từ phục trang Nhật Bình triều Nguyễn. Bao bì được lấy cảm hứng từ nhiều họa tiết trong áo Nhật Bình, đây là một trong những trang phục đặc trưng nhất của Hoàng thái hậu, Hoàng hậu và Công chúa dưới thời Nguyễn. Điều ấn tượng của bao bì Phần nộ hoàng cung là nó mang đến sự chuyển mình mới mẻ trong hình ảnh, đồng thời vẫn giữ được vẻ đẹp cổ kính của Việt Nam, đặc biệt là phục trang.

Hình 1. Đồ án tốt nghiệp Minh họa truyện Tấm Cám

Hình 1. Bao bì Phần nộ hoàng cung

Lịch để bàn hoa văn Đại Việt 2021 của Công ty trách nhiệm hữu hạn Hoa văn Đại Việt. Họa sĩ Cù Minh Khôi, chủ nhiệm dự án Hoa văn Đại Việt. Nhóm tác giả kỳ vọng,

thông qua dự án này, chúng ta sẽ truyền bá và giúp người dân nhận diện được đâu là hoa

văn của cha ông. Từ đó sáng tạo nên những tác phẩm đặc trưng văn hóa thuần Việt, chống lại sự xâm lăng văn hóa (thông qua văn học, phim ảnh ...) của các nước lân cận trong khu vực.

Hình 1. Lịch để bàn hoa văn đại việt 2021

Sản phẩm bao bì của công ty đá quý non nước với ứng dụng họa tiết xoắn ốc, đám mây, rồng ... mang ảnh hưởng của tranh hàng trống được kết hợp khéo léo với các vào trong thiết kế.

KỶ YẾU HỘI THẢO KHOA HỌC CÔNG NGHỆ LẦN THỨ 5 CHỦ ĐỀ: ĐỔI MỚI SÁNG TẠO TRONG THỜI ĐẠI GIÁO DỤC 4.0

Hình 1. Sản phẩm bao bì của công ty đá quý non nước

3. Một số đề xuất giải pháp nâng cao vai trò của các hoa văn, họa tiết truyền thống dân tộc trong các sản phẩm ngành Thiết kế đồ họa

Ngày nay mặc dù vẫn đề đưa các yếu tố dân tộc vào các sản phẩm ứng dụng trong thiết kế đã được quan tâm hơn trong những năm gần đây, tuy nhiên vẫn còn yếu và chưa tương xứng với giá trị của nó. Giáo dục ngay trong trường học đối với sinh viên về vai trò và tầm quan trọng của các yếu tố văn hóa dân tộc là một vấn đề bức thiết đáng được quan tâm. Trường đại học với các ngành Mỹ thuật ứng dụng chính là cái nôi đào tạo, là nền tảng để định hướng cho các nhà thiết kế trẻ tương lai sau này, chính vì vậy việc thêm vào các môn học, các tiết học liên quan về các yếu tố

Mỹ thuật dân tộc nói chung và hoa văn họa tiết dân tộc nói riêng cần chú trọng.

Một số môn học về cơ sở văn hóa, lịch sử mỹ thuật, nghiên cứu vốn cổ, ... đã được đưa vào giảng dạy ở một số trường có ngành thiết kế nhưng vẫn chưa được chú trọng và chưa thực sự gây thu hút đối với người học. Một phần do chương trình dạy chưa thực sự gắn chặt với thực tiễn, chưa thực sự đưa ra các phương hướng ứng dụng vào các sản phẩm thiết kế, các bài học vẫn chỉ dừng lại ở các lý thuyết các nội dung lịch sử nên gây nhàm chán khi học. Thiết nghĩ chúng ta cần có các môn học thực hành mang tính ứng dụng để giảng dạy song song bên những môn liên quan tới các lịch sử và văn hóa. Từ đó giúp Sinh viên có thêm hứng thú và tạo điều kiện để nghiên cứu tạo ra các sản phẩm thiết kế.

Các hoa văn, họa tiết truyền thống dân tộc có nhiều trong các vốn cổ và các trang phục dân tộc, môn ghi chép vốn cổ cần được chú trọng. Để tạo sức hút cho môn học người xây dựng chương trình cần tạo điều kiện cho sinh viên, học sinh trực tiếp đi ra các công trình văn hóa cổ như chùa, miếu, đền thờ, bảo tàng, ... để thu thập tài liệu, trực tiếp vẽ lại các vốn cổ giúp người học hiểu rõ hơn về sự ra đời và cách thức truyền đạt các hoa văn, họa tiết của ông cha đi trước, từ đó kết hợp vào trong những sản phẩm thiết kế ứng dụng.

Mở ra các hội thảo, diễn đàn về văn hóa để truyền bá các giá trị truyền thống của dân tộc nước ta trong các Trường Đại học, Cao đẳng, đưa các ví dụ về các thiết kế ứng dụng tại một số quốc gia trên thế giới đã có nhiều tác phẩm thiết kế kết hợp với yếu tố văn hóa dân tộc nước nhà đạt hiệu quả cao, độc đáo và ấn tượng. Bên cạnh đó còn khuyến khích và tạo động lực cho các sinh viên thực hiện các đồ án, bài tốt nghiệp và các cuộc thi thiết kế mang đậm nét văn hóa nước nhà.

KỶ YẾU HỘI THẢO KHOA HỌC CÔNG NGHỆ LẦN THỨ 5
CHỦ ĐỀ: ĐỔI MỚI SÁNG TẠO TRONG THỜI ĐẠI GIÁO DỤC 4.0

Các giá trị văn hóa truyền thống dân tộc là sự đúc kết của bao thế hệ đi trước, chúng ta những thế hệ sau này phải kế thừa, phát triển và không thể để bị mai một. Những nhà giáo dục, những người Thầy, người Cô giáo là những người dẫn dắt và truyền lửa cho các bạn trẻ lại càng phải có sứ mệnh chung tay góp phần đẩy mạnh và phát huy các giá trị cao đẹp đó.

Tài liệu tham khảo

- [1] Ngô Văn Doanh, Cao Xuân Phổ, Trần Thị Lý (2000), *Nghệ thuật Đông Nam Á*, Nhà xuất bản Lao động, Hà Nội.
- [2] Nguyễn Quân, Phan Cẩm Thượng (1989). *Mỹ thuật của người Việt*, Nhà xuất bản Mỹ thuật, Hà Nội.